

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізується важливість психологічних чинників мотивації навчання здобувачів у закладах вищої освіти. Акцентовано увагу, що вплив психологічних чинників є досить ефективним у разі мотивації до навчання. Представлені погляди сучасних дослідників на психологічні аспекти навчальної мотивації здобувачів, результати теоретико-методологічних досліджень на складові навчальної мотивації. Також думки про фактори, що впливають вказується мотивація особистості.

Ключові слова: мотивація до навчання, заклади вищої освіти, чинники освіти.

The article analyzes the importance of psychological factors in motivating students to study in institutions of higher education. It is emphasized that the influence of psychological factors is quite effective in the case of motivation to study. The views of modern researchers on the psychological aspects of educational motivation of students, the results of theoretical and methodological research on the components of educational motivation are presented. Also, opinions about the factors affecting the individual's motivation are indicated.

Key words: motivation to study, institutions of higher education, factors of education.

Сучасна військова, політична, демографічна ситуація в нашій країні, значно вплинула на різні аспекти життя, включно з системою вищої освіти. Ці зміни вплинули на зовнішні та внутрішні мотиви отримання вищої освіти. Мотивація є важливим чинником у будь-якій сфері діяльності, але під час навчання вона стає ключовою, визначаючи не тільки успішність, а й процес адаптації до навчання загалом. Сьогодні освітні цілі змінюються: основна увага у здобувачів зосереджується не лише на здобутті знань, а й на особистісному розвитку та оволодінні навичками саморозвитку. Важливими стають здатність формування особистісних цінностей, вміння приймати нестандартні рішення в складних ситуаціях, творчий підхід до навчання. Саморозвиток і особистісне зростання стають невід'ємною частиною сучасних вимог. У цьому контексті проблема мотивації підвищення ефективності освітньої діяльності набуває дедалі більшої актуальності.

Наш основне завдання публікації – здійснити теоретичний аналіз сучасних психологічних досліджень чинників мотивації до навчання у закладах вищої освіти.

Отримання здобувачами вищої освіти – це складний процес, на який впливають різні чинники, зокрема психологічні. Психологічні аспекти відіграють важливу роль у здатності здобувачів засвоювати знання, сприймати навчальну інформацію, розвивати вміння та навички, а також у

формуванні ставлення до оточуючих і забезпеченні взаєморозуміння з ними. Група українських вчених на чолі з Т.О. Кортуковою зазначають, що психологічні чинники впливають на мотивацію і заохочення здобувачів до навчання, що, у свою чергу, є важливим аспектом підвищення успішності серед здобувачів закладів вищої освіти. Беручи це до уваги, виникає позиція, згідно з якою існує тісний взаємозв'язок між мотивацією реалізації навчально-професійної діяльності студентів та комплексу психологічних чинників, вплив на мотивацію [4].

Варто зазначити, що психологічні чинники не завжди позитивно впливають на підвищення мотивації здобувачів. Так, педагогічний досвід показує численні випадки, коли саме психологічні чинники, такі як страх невдачі чи депресія, залежність, стають основними причинами відмови від завершення навчання у закладах вищої освіти. Однак, як свідчать дослідження, позитивний вплив психологічних факторів на мотивацію до навчання значно переважає їхній негативний вплив

Дослідження закордонних науковців, зокрема G. Hassan [5], вказують на ключові чинники, що впливають на мотивацію здобувачів у закладах вищої освіти, відзначаючи, що найбільш мотивовані студенти зазвичай є цілеспрямованими особистостями. G.M. Alam та інші [2] дійшли висновку, що такі чинники, як здатність ефективно концентруватися, розподіл часу, стрес, тривожність і взаємини з викладачами, мають значний вплив на академічну успішність здобувачів. K.C. Kadosh та G. Staunton [6] у своїх дослідженнях аналізують психологічні фактори, які суттєво впливають на освітній процес, зокрема вивчаючи нейробіологічні аспекти безпеки. Вони підкреслюють, що дослідження таких психологічних аспектів, як настрій і мотивація, допоможуть краще зрозуміти зміни, які студенти переживають у процесі здобуття вищої освіти. Сучасні європейські дослідники, такі як D. Urhahne та L. Wijnia, проаналізувавши попередні теорії мотивації в освіті, запропонували власну модель, яка стверджує, що мотивована поведінка виникає через взаємодію між людиною та оточенням. Ця взаємодія включає потенційні стимули, зокрема перспективу винагороди та можливості, які надає ситуація. Мотиви, потреби, бажання та емоції людини активізуються через створення мети дії. Коли є сприятливі умови, поточна мета людини перетворюється на дію, а результат показує, чи було досягнуто мети та в якій мірі. Результат дії слід відрізняти від наслідків, які можуть включати самооцінку, оцінки інших, винагороди або покарання, емоційні реакції на досягнення та вплив на довгострокові цілі. У цій моделі автори підкреслюють, що «Я» є відправною точкою цільової дії. Саме «Я» дозволяє людині обирати цілі, ініціювати та підтримувати поведінку до досягнення мети, діючи як активний агент, який перетворює базові психологічні потреби, мотиви, почуття, цінності та переконання у вольові дії [7].

Українські науковці провели дослідження психологічних чинників, які впливають на мотивацію здобувачів до навчання у закладах вищої освіти. Виявлено основні психологічні чинники, що позитивно впливають

на навчальний процес та успішність дослідницької діяльності здобувачів. Зокрема, встановлено, що успіх у науковій діяльності у процесі здобуття освіти значною мірою залежить від індивідуального творчого підходу та здатності до саморозкриття навчального потенціалу. Серед ключових чинників, що впливають на мотивацію до навчання, були виокремлені: бажання навчатися, мотиваційна структура, лідерські якості, самовираження, здатність до саморегуляції, самооцінка, виконання поставлених цілей, рівень організації навчальної діяльності, саморозвиток, креативність, освітньо-професійне середовище, стосунки з викладачами, самоефективність, відкритість, впевненість у собі, спеціальні здібності, загальний інтелект, обрана стратегія навчання, ставлення до навчання та психологічне здоров'я. Однак, дослідження також показали, що психологічні чинники можуть мати двосторонній вплив: з одного боку, вони стимулюють успішність навчання, а з іншого — можуть стати причиною відрахування через залежність, страх невдачі або депресію [1].

Група українських дослідників спільно з науковцями країн Балтії, провівши емпіричне дослідження, дійшла висновку, що самодетермінація в процесі навчання особистості тісно пов'язана з усвідомленням нею життєвих цілей і перспектив, наявністю внутрішнього локусу контролю, автономії, а також здатністю до самовизначення і самостійного регулювання свого життя. Вони виявили, що мотивація здобувачів до навчання формується через прагнення до особистісного розвитку, творчості, духовного задоволення та взаємодію в середовищі, яке забезпечує моральну підтримку. Важливими чинниками також є такі особистісні характеристики, як самоповага, самоприйняття, саморозуміння та впевненість у собі. Ці чинники створюють сприятливі умови для розвитку професійно важливих якостей і цінностей. Внутрішня мотивація посилюється через взаємодію особистісних і соціальних потреб у саморозвитку та усвідомлення власних ресурсів. Ключовим елементом самодетермінації навчання є потреба в самореалізації, яка активує потенційні можливості особистості, підтримуючи її внутрішню активність. Таким чином, самодетермінація в навчанні є процесом психологічного розвитку, що триває протягом усього життя, сприяючи гармонізації внутрішнього потенціалу, інтересів, знань, цінностей і регуляторних механізмів [3].

Провівши стислий аналіз теоретичних та експериментальних досліджень чинників мотивації до навчання, ми дійшли висновку, що Мотивація – це сукупність стимулів, що активізують особистість і формують її мотиви. Вона визначає спрямованість, активність і поведінку особистості, виступаючи рушійною силою її діяльності. Одним із ключових чинників успішного навчання та професійної діяльності є саме мотиваційна спрямованість. Вона формується під впливом різних чинників: внутрішніх і зовнішніх, ієрархії мотивів, біологічних і соціальних, а також активності особистості, типу поведінки чи діяльності, суспільного значення. Особливості навчальної мотивації є важливою

умовою особистісного розвитку та вдосконалення майбутнього фахівця, безпосередньо впливаючи на процес набуття та формування професійних компетентностей здобувачів у закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Aprieliava, I.V., Demchenko, V.A., Kovalevska, A.V., Kovalevska, T.Y., & Hladun, T.S. Psychological Factors Influencing on the Motivation to Study of Students of TEI. *Propósitos y Representaciones*, 2021. 9(SPE2), e993.
2. Alam, G.M., Oke, O.K., Orimogunje, T. Volumetric analysis and chemistry students' performance: Combined influence of study habit, physiological and psychological factors. *Academic Journals*, 2010. 5(11), 1325-1332.
3. Baranauskienė, I., Serdiuk, L., & Kovalenko, A. Psychological factors of students' internal motivation. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 2020. 1, 45-55.
4. Kortukova, T.O., Dei, M.O., Blahodarnyi, A.M., Kaminska, N.V. COVID-19: regulation of migration processes in the European legal area. *Cuestiones Políticas*, 2020. 38(66), 321-332.
5. Hassan, G. (2020). Factors influencing undergraduate students' motivation to study science. Retrieved from: <https://conference.pixel-online.net/NPSE/files/npse/ed0003/FP/0094-SSE92-FP-NPSE3.pdf>.
6. Kadosh, K.C., Staunton, G. A systematic review of the psychological factors that influence neurofeedback learning outcomes. *NeuroImage*, 2019. 185(15), 545-555.
7. Urhahne D., Wijnia L. Theories of Motivation in Education: an Integrative Framework. *Educational Psychology Review*. 2023. P.35-45.

Науковий керівник кандидатка психологічних наук, доцентка Тавровецька Н.І.